

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 : ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΖΑΣ

Ευάγγελος Τυρλής

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τμήμα Φυσικής

Τομέας Φυσικής Περιβάλλοντος & Μετεωρολογίας

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΑΖΑΣ

Α. ΔΙΑΚΡΙΤΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΛΗΣ : ΣΩΜΑΤΙΑ ΜΑΖΩΝ

Β. ΣΥΝΕΧΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΛΗΣ : ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΜΑΖΑΣ

- Ευθύγραμμη κατανομή: Ομογενής & μη ομογενής
- Γραμμική κατανομή σε τόξο κύκλου

Γ. ΣΥΝΕΧΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΛΗΣ : ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΜΑΖΑΣ

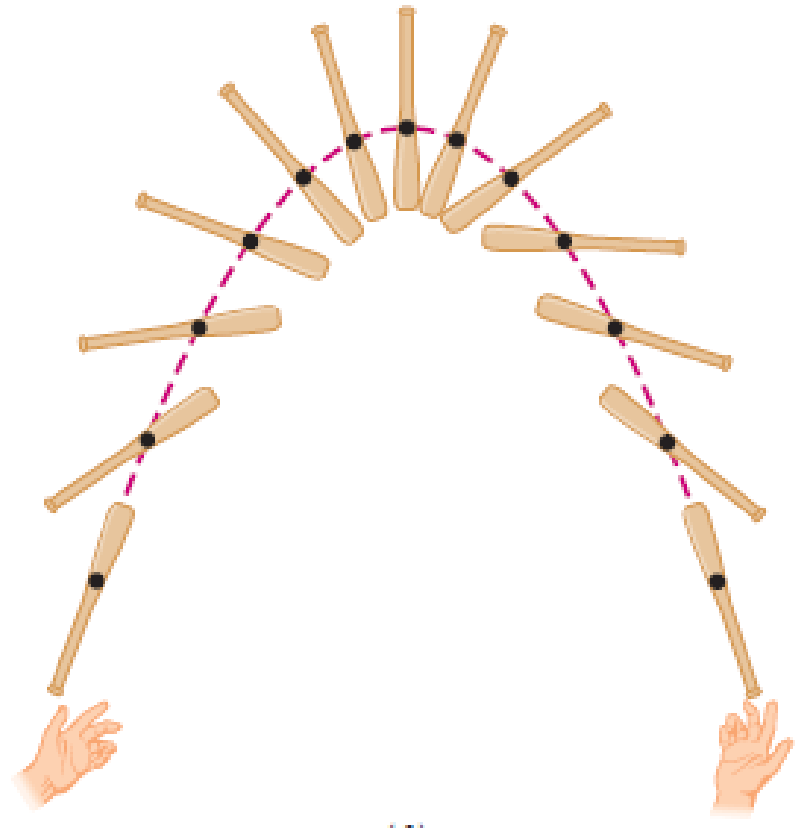
- Ημικυκλική στεφάνη
- Ημισφαιρική επιφάνεια

Δ. ΣΥΝΕΧΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΛΗΣ : ΧΩΡΙΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΜΑΖΑΣ

- Ημισφαίριο

Κέντρο Μάζας : Ορισμός

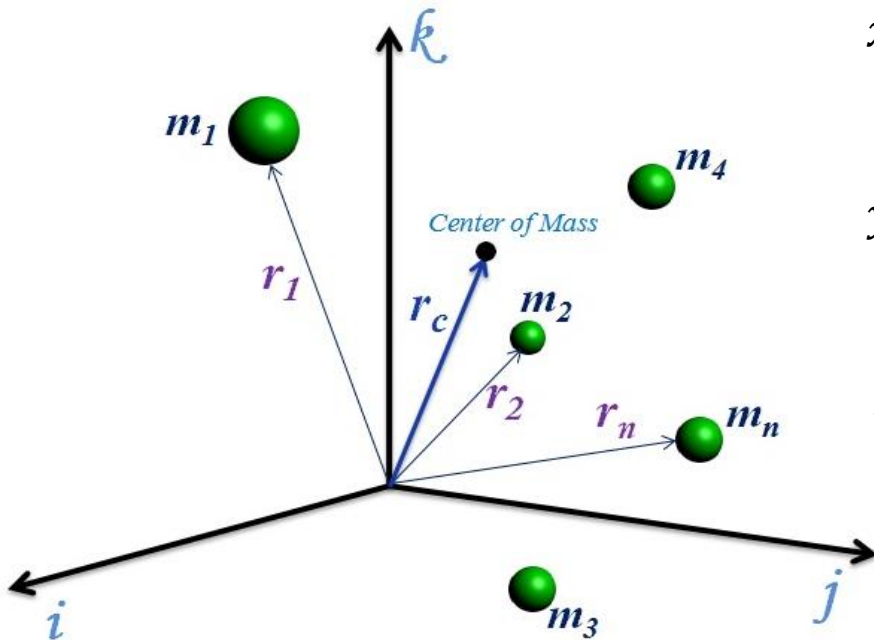
Ως **κέντρο μάζας** ενός **συστήματος σωμάτων** (π.χ., ένας άνθρωπος) ορίζεται ως το σημείο του σαν α) όλη η μάζα του συστήματος να είναι συγκεντρώμενη εκεί και σαν β) όλες οι εξωτερικές δυνάμεις να εφαρμόζονται εκεί.

Χρήση: Διευκολύνει τη μελέτη της πιθανής κίνησης του συστήματος.

Κέντρο Μάζας: Σύστημα N σωματιών

Σύστημα n σωματιών (υλικών σημείων) τα οποία συγκεντρώνουν μάζες m_1, m_2, \dots, m_n στα σημεία με διανύσματα θέσεων $\vec{r}_1, \vec{r}_2, \dots, \vec{r}_n$.

$$x_{CM} = \frac{m_1 x_1 + m_2 x_2 + \dots + m_n x_n}{m_1 + m_2 + \dots + m_n} = \frac{\sum_{i=1}^n m_i x_i}{\sum_{i=1}^n m_i}$$

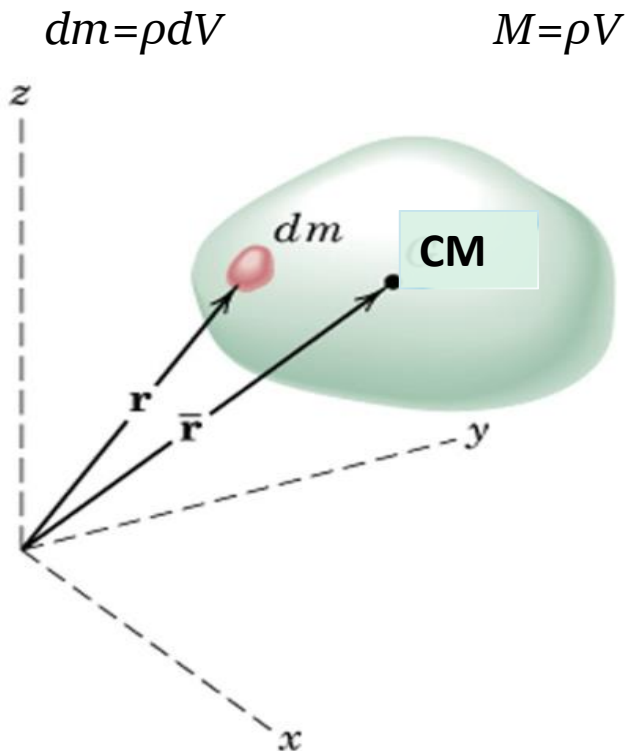
$$y_{CM} = \frac{m_1 y_1 + m_2 y_2 + \dots + m_n y_n}{m_1 + m_2 + \dots + m_n} = \frac{\sum_{i=1}^n m_i y_i}{\sum_{i=1}^n m_i}$$

$$z_{CM} = \frac{m_1 z_1 + m_2 z_2 + \dots + m_n z_n}{m_1 + m_2 + \dots + m_n} = \frac{\sum_{i=1}^n m_i z_i}{\sum_{i=1}^n m_i}$$

$$\vec{r}_{CM} = \frac{m_1 \vec{r}_1 + m_2 \vec{r}_2 + \dots + m_n \vec{r}_n}{m_1 + m_2 + \dots + m_n} = \frac{\sum_{i=1}^n m_i \vec{r}_i}{\sum_{i=1}^n m_i}$$

Κέντρο Μάζας : Στερεού Σώματος

Ένα σύνθετο στερεό σώμα περιέχει τόσο μεγάλο αριθμό σωματίων (ατόμων) ώστε θεωρούμε **συνεχή κατανομή ύλης**. Στις εξισώσεις τα “σωμάτια” αντικαθίστανται από στοιχεία μεγέθους μάζας dm ενώ τα αθροίσματα αντικαθίστανται από ολοκληρώματα.

$$x_{CM} = \frac{\int_M x dm}{\int_M dm} = \frac{\int_M x dm}{M} = \frac{\int_V x \rho dV}{\rho V}$$

$$y_{CM} = \frac{\int_M y dm}{\int_M dm} = \frac{\int_M y dm}{M} = \frac{\int_V y \rho dV}{\rho V}$$

$$z_{CM} = \frac{\int_M z dm}{\int_M dm} = \frac{\int_M z dm}{M} = \frac{\int_V z \rho dV}{\rho V}$$

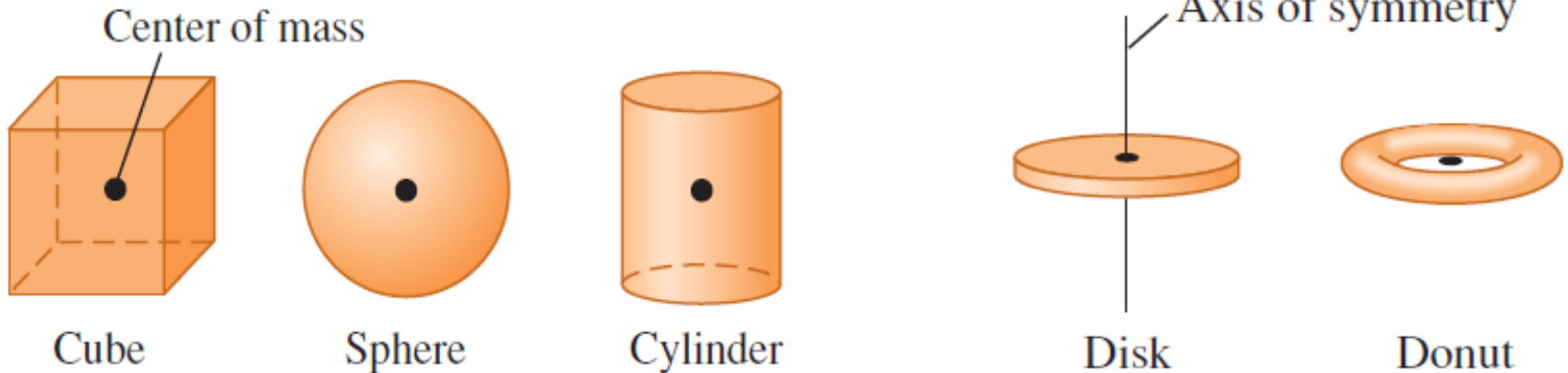
Ομογενές στερεό σώμα
με $\rho = \text{σταθερό}$

$$x_{CM} = \frac{\int_V x dV}{V} \quad y_{CM} = \frac{\int_V y dV}{V} \quad z_{CM} = \frac{\int_V z dV}{V}$$

Απλούστευση λόγω Γεωμετρικής συμμετρίας

Ο υπολογισμός των ολοκληρωμάτων είναι πολύπλοκος για σώματα με τυχαίο σχήμα. Η παρουσία **γεωμετρικής συμμετρίας** σε **ομογενές** σώμα διευκολύνει τον υπολογισμό.

$$x_{CM} = \frac{\int_V x dV}{V} \quad y_{CM} = \frac{\int_V y dV}{V} \quad z_{CM} = \frac{\int_V z dV}{V}$$

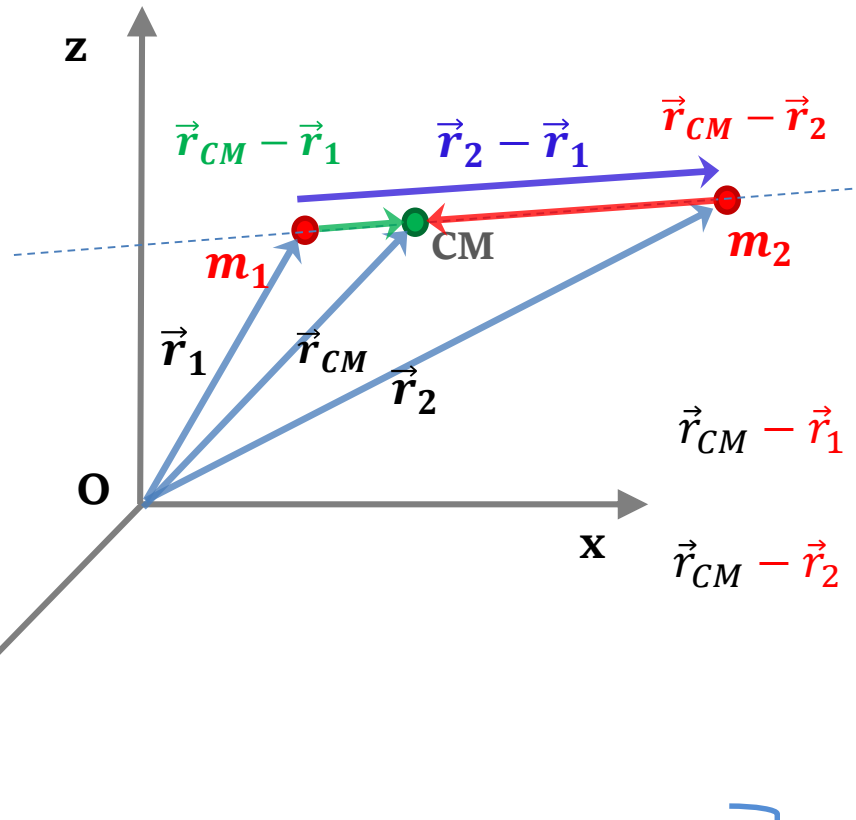

Αν υπάρχει γεωμετρικό κέντρο σε ένα ομογενές σώμα τότε συμπίπτει με το κέντρο μάζας.

Αν υπάρχει άξονας συμμετρίας σε ένα σώμα τότε το κέντρο μάζας βρίσκεται πάνω σε αυτόν.

Ενδέχεται το κέντρο μάζας να βρίσκεται εκτός του σώματος (πχ κουλούρι).

A. Σύστημα δύο σωματιών

$$\vec{r}_{CM} = \frac{1}{M} (m_1 \vec{r}_1 + m_2 \vec{r}_2)$$

$$M = m_1 + m_2$$

$$\vec{r}_{CM} - \vec{r}_1 = \left(\frac{m_1}{M} - 1 \right) \vec{r}_1 + \frac{m_2}{M} \vec{r}_2 = \frac{m_2}{M} (\vec{r}_2 - \vec{r}_1)$$

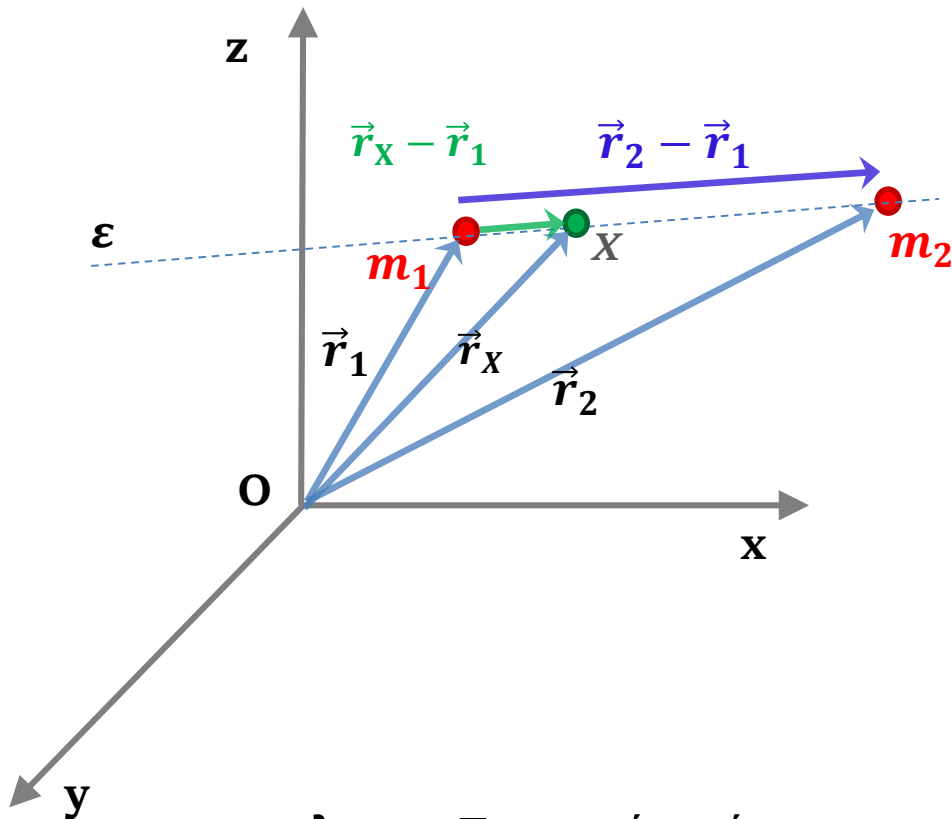
$$\vec{r}_{CM} - \vec{r}_2 = \frac{m_1}{M} \vec{r}_1 + \left(\frac{m_2}{M} - 1 \right) \vec{r}_2 = \frac{m_1}{M} (\vec{r}_1 - \vec{r}_2)$$

$$|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_1| = \frac{m_2}{M} |\vec{r}_2 - \vec{r}_1|$$

$$|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_2| = \frac{m_1}{M} |\vec{r}_2 - \vec{r}_1|$$

$$\frac{|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_1|}{|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_2|} = \frac{m_2}{m_1}$$

A. Σύστημα δύο σωματιών

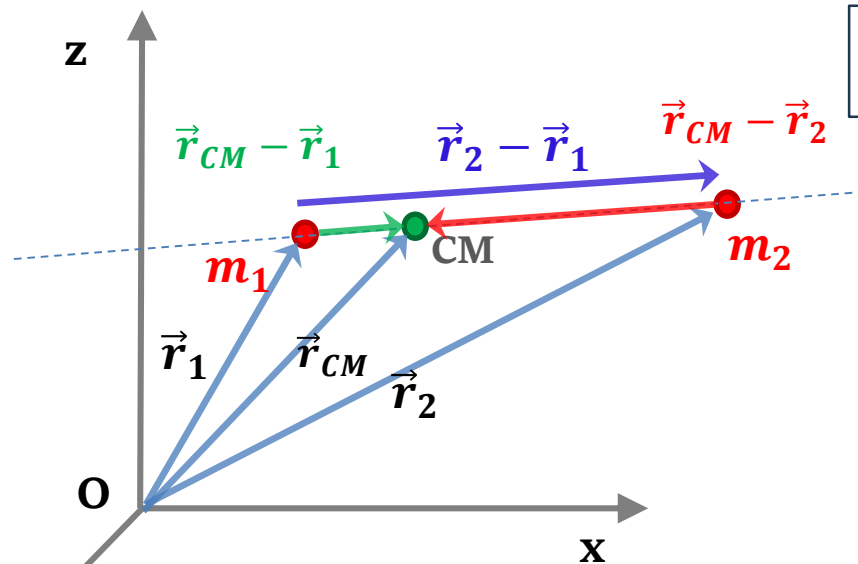

Τα σημεία όπου βρίσκονται οι μάζες m_1 & m_2 ορίζουν ευθεία ϵ . Κάθε σημείο που κείται σε αυτήν χαρακτηρίζεται από διάνυσμα θέσεως $\vec{r} = \vec{r}_X$.

$$\vec{r} = \vec{r}_X = \vec{r}_1 + \lambda(\vec{r}_2 - \vec{r}_1)$$

- $\lambda < 0$: Το σημείο κείται αριστερά της μάζας m_1 .
- $\lambda = 0$: Η θέση του σημείου συμπίπτει με αυτή της μάζας m_1 .
- $0 < \lambda < 1$: Το σημείο κείται μεταξύ των μαζών m_1 & m_2 .
- $\lambda = 1$: Η θέση του σημείου συμπίπτει με αυτή της μάζας m_2 .
- $\lambda > 1$: Το σημείο κείται δεξιά της μάζας m_2 .

A. Σύστημα δύο σωματιών

$$* \frac{|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_1|}{|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_2|} = \frac{m_2}{m_1}$$

$$\vec{r}_{CM} - \vec{r}_1 = \frac{m_2}{M} (\vec{r}_2 - \vec{r}_1)$$

$$\vec{r} = \vec{r}_1 + \lambda (\vec{r}_2 - \vec{r}_1)$$

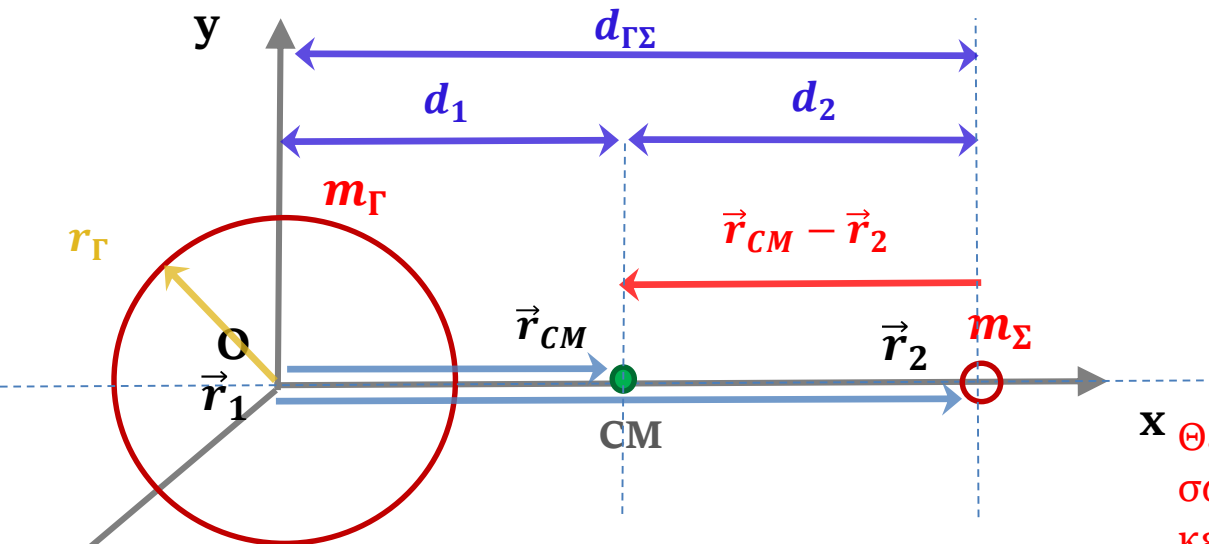
$$\vec{r}_{CM} = \vec{r}_1 + \frac{m_2}{M} (\vec{r}_2 - \vec{r}_1)$$

Σύγκριση των εξισώσεων δείχνει ότι το κέντρο μάζας ανήκει στην ευθεία που ορίζουν τα 2 υλικά σημεία. Επειδή $0 < \lambda = \frac{m_2}{M} < 1$ το κέντρο μάζας του συστήματος κείται μεταξύ των μαζών m_1 & m_2 και πιο κοντά στην **μεγαλύτερη μάζα***.

Το κέντρο μάζας του συστήματος δύο μαζών m_1 & m_2 κείται στην ευθεία η οποία τις συνδέει και απέχει από αυτές αποστάσεις αντιστρόφως ανάλογες προς τις μάζες.

Κέντρο μάζας συστήματος Γης - Σελήνης

Πόσο απέχει το κέντρο μάζας του συστήματος Γης - Σελήνης από το κέντρο της Γης;

$$m_{\Sigma} = 0,013 m_{\Gamma}$$

$$d_{\Gamma\Sigma} = 60 r_{\Gamma}$$

$$r_{\Gamma} = 6.500 \text{ km}$$

Θεώρηση πως η μάζα των 2 σωμάτων είναι συγκεντρωμένη στο κέντρο τους. Αρχή των αξόνων O τοποθετείται στο κέντρο της Γης.

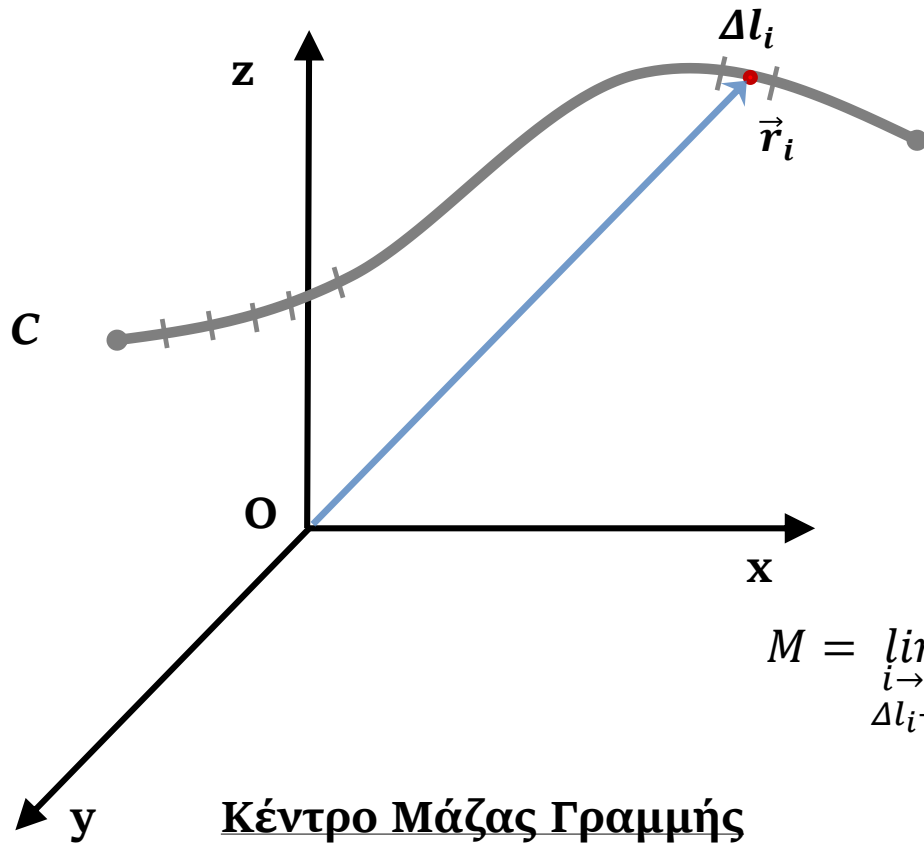
$$\frac{|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_1|}{|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_2|} = \frac{|\vec{r}_{CM}|}{|\vec{r}_{CM} - \vec{r}_2|} = \frac{d_1}{d_2} = \frac{m_{\Sigma}}{m_{\Gamma}} \Leftrightarrow \frac{d_2}{d_1} = \frac{m_{\Gamma}}{m_{\Sigma}}$$

$$\Leftrightarrow \frac{d_2}{d_1} + 1 = \frac{m_{\Gamma}}{m_{\Sigma}} + 1 \Leftrightarrow \frac{d_1 + d_2}{d_1} = \frac{m_{\Sigma} + m_{\Gamma}}{m_{\Sigma}} \Leftrightarrow d_1 = d_{\Gamma\Sigma} \frac{m_{\Sigma}}{m_{\Gamma} + m_{\Sigma}}$$

$$\Leftrightarrow d_1 = (60r_{\Gamma}) \frac{m_{\Sigma}}{m_{\Gamma}} \frac{1}{1 + \frac{m_{\Sigma}}{m_{\Gamma}}} = 60 \cdot 0,013 \frac{1}{1,013} r_{\Gamma} = \frac{0,78}{1,013} r_{\Gamma} < 1$$

Το κέντρο μάζας βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια της Γης.

B. Γραμμική πυκνότητα

Δl_i : Μήκος στοιχειώδους τμήματος της Γραμμής C.

Δm : Μάζα στοιχειώδους τμήματος Δl_i

$$\Delta m = \rho(\vec{r}_i) \Delta l_i \equiv \lambda(\vec{r}_i) \Delta l_i$$

$\rho(\vec{r}_i)$: Γραμμική πυκνότητα μάζας (Μάζα/Μήκος).

Εάν $\Delta l_i \rightarrow 0$ τότε $dm = \rho(\vec{r}) dl$.

Ολική Μάζα Γραμμής

$$M = \lim_{\Delta l_i \rightarrow 0} \left(\sum_i \Delta m_i \right) = \lim_{\Delta l_i \rightarrow 0} \left(\sum_i \rho(\vec{r}_i) \Delta l_i \right) = \int_C \rho(\vec{r}) dl$$

Κέντρο Μάζας Γραμμής

$$\vec{r}_{CM} = \frac{1}{M} \lim_{\Delta l_i \rightarrow 0} \left(\sum_i \vec{r}_i \rho(\vec{r}_i) \Delta l_i \right) = \frac{1}{M} \int_C \vec{r} \rho(\vec{r}) dl$$

$$x_{CM} = \frac{\int_M x dm}{M} = \frac{\int_C x \rho(\vec{r}) dl}{M}$$

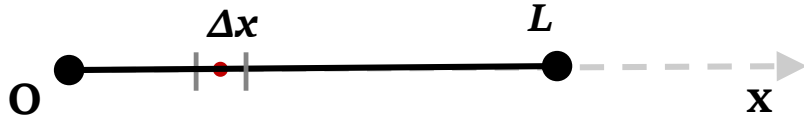
$$y_{CM} = \frac{\int_M y dm}{M} = \frac{\int_C y \rho(\vec{r}) dl}{M}$$

$$z_{CM} = \frac{\int_M z dm}{M} = \frac{\int_C z \rho(\vec{r}) dl}{M}$$

Όπου $\vec{r} = x\hat{i} + y\hat{j} + z\hat{k} = (x, y, z)$

B1. Ευθύγραμμη κατανομή

Λεπτή ράβδος μήκους L

Όπου $\vec{r} = x\hat{i} + 0\hat{j} + 0\hat{k} = (x, 0, 0)$

Δx : Μήκος στοιχειώδους τμήματος.

$$\Delta m = \rho(x) \Delta x$$

$\rho(x)$: Μεταβάλλεται κατά μήκος της γραμμής μήκους L .

Εάν $\Delta x \rightarrow 0$ τότε $dm = \rho(x) dx$.

Ολική Μάζα

$$M = \int_C \rho(\vec{r}) dl = \int_0^L \rho(x) dx$$

Κέντρο Μάζας

$$x_{CM} = \frac{\int_C x \rho(x) dx}{M} = \frac{\int_0^L x \rho(x) dx}{M}$$

$$y_{CM} = 0$$

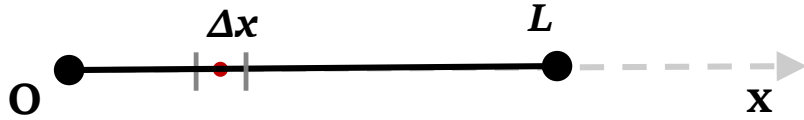
$$z_{CM} = 0$$

Μάζα μέχρι σημείου x

$$m(x) = \int_0^x \rho(x') dx'$$

B1i). Ευθύγραμμη κατανομή

Λεπτή **ομογενής** ράβδος μήκους L

Όπου $\vec{r} = x\hat{i} + 0\hat{j} + 0\hat{k} = (x, 0, 0)$

Δx : Μήκος στοιχειώδους τμήματος.

$$\Delta m = \rho(x) \Delta x$$

$\rho(x)$: Μεταβάλλεται κατά μήκος της γραμμής μήκους L .

Εάν $\Delta x \rightarrow 0$ τότε $dm = \rho(x) dx$.

Ολική Μάζα

$$M = \int_C \rho(\vec{r}) dl = \int_0^L \rho(x) dx$$

Κέντρο Μάζας

$$x_{CM} = \frac{\int_0^L x \rho(x) dx}{M} \quad y_{CM} = 0 \quad z_{CM} = 0$$

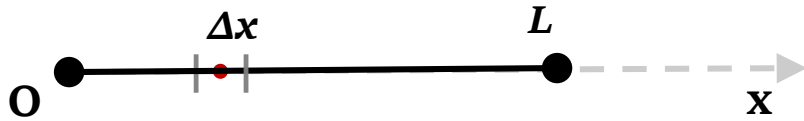
i) Σταθερή πυκνότητα $\rho(x) = \rho_0$ (ομογενής)

$$M = \int_0^L \rho_0 dx = \rho_0(L - 0) = \rho_0 L$$

$$x_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^L x \rho_0 dx = \frac{\rho_0}{\rho_0 L} \left[\frac{1}{2} x^2 \right]_0^L = \frac{L}{2} \quad y_{CM} = 0 \quad z_{CM} = 0$$

Το κέντρο μάζας της λεπτού ομογενούς ράβδου βρίσκεται στο γεωμετρικό κέντρο της δηλαδή στη μέση.

Β1ii). Ευθύγραμμη κατανομή

Δx : Μήκος στοιχειώδους τμήματος.

$$\Delta m = \rho(x) \Delta x$$

$\rho(x)$: Μεταβάλλεται κατά μήκος της γραμμής μήκους L .

Εάν $\Delta x \rightarrow 0$ τότε $dm = \rho(x) dx$.

Όπου $\vec{r} = x\hat{i} + 0\hat{j} + 0\hat{k} = (x, 0, 0)$

Ολική Μάζα

$$M = \int_C \rho(\vec{r}) dl = \int_0^L \rho(x) dx$$

Κέντρο Μάζας

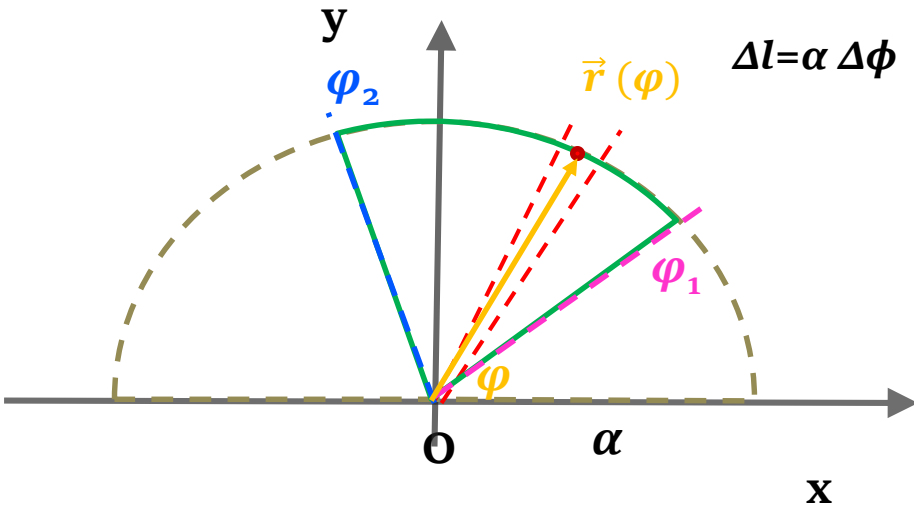
$$x_{CM} = \frac{\int_C x\rho(x) dx}{M} \quad y_{CM} = 0 \quad z_{CM} = 0$$

ii) Μεταβλητή πυκνότητα $\rho(x) = \rho_0(1 + \frac{x}{L})$

$$M = \int_0^L \rho_0(1 + \frac{x}{L}) dx = \rho_0 \int_0^L dx + \frac{\rho_0}{L} \int_0^L x dx = \rho_0(L + \frac{L}{2}) = \frac{3}{2} \rho_0 L$$

$$x_{CM} = \frac{1}{M} \left(\int_0^L x \rho_0 \left(1 + \frac{x}{L}\right) dx \right) = \frac{1}{M} \left(\rho_0 \int_0^L x dx \right) + \frac{1}{M} \frac{\rho_0}{L} \left(\int_0^L x^2 dx \right) = \frac{5}{9} L \quad y_{CM} = 0 \quad z_{CM} = 0$$

B2. Καμπυλωτή κατανομή (τόξο κύκλου)

Λυγίζουμε λεπτή ράβδο σε σχήμα τόξου κύκλου ακτίνας α .

Δl : Μήκος στοιχειώδους τμήματος.

α : Ακτίνα κύκλου

$$\Delta m = \rho(\varphi) \Delta l = \rho(\varphi) \alpha \Delta \varphi$$

$\rho = \rho(\varphi)$: Γραμμική πυκνότητα μάζας. Μεταβάλλεται κατά μήκους τόξου.

Εάν $\Delta l \rightarrow 0$ τότε $dm = \rho(\varphi) \alpha d\varphi$.

Η γεωμετρία του προβλήματος επιτρέπει τη χρήση **πολικών συντεταγμένων** για να γράψουμε το διάνυσμα θέσεως της στοιχειώδους μάζας dm :

$$\vec{r} = \vec{r}(\varphi) = a \cos \varphi \hat{i} + a \sin \varphi \hat{j}$$

Διάνυσμα θέσης συνάρτηση μόνο φ .

(Θεωρούμε το τόξο κύκλου στο επίπεδο Oxy με το κέντρο στην αρχή των αξόνων.).

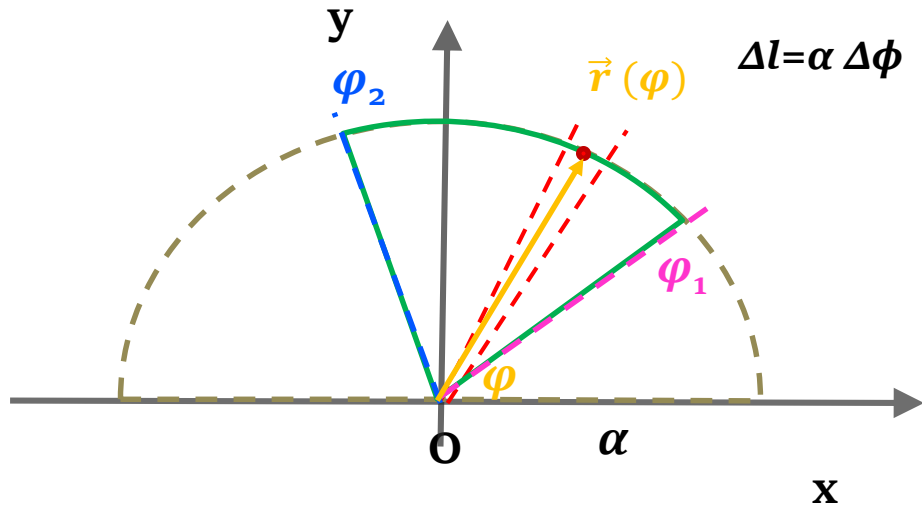
Ολική Μάζα

$$M = \int_{\text{τόξο}} dm = \alpha \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho(\varphi) d\varphi$$

Κέντρο Μάζας

$$\vec{r}_{CM} = \frac{1}{M} \int_{\text{τόξο}} \vec{r} dm = \frac{\alpha}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \vec{r}(\varphi) \rho(\varphi) d\varphi$$

B2. Καμπυλωτή κατανομή (τόξο κύκλου)

Λυγίζουμε λεπτή ράβδο σε σχήμα τόξου κύκλου ακτίνας α .

Δl : Μήκος στοιχειώδους τμήματος.

α : Ακτίνα κύκλου

$$\Delta m = \rho(\varphi) \Delta l = \rho(\varphi) \alpha \Delta \varphi$$

$\rho = \rho(\varphi)$: Γραμμική πυκνότητα μάζας. Μεταβάλλεται κατά μήκος τόξου.

Εάν $\Delta l \rightarrow 0$ τότε $dm = \rho(\varphi) \alpha d\varphi$.

$$\vec{r} = \vec{r}(\varphi) = \alpha \cos\varphi \hat{i} + \alpha \sin\varphi \hat{j} = (\alpha \cos\varphi, \alpha \sin\varphi)$$

Ολική Μάζα

$$M = \int_{\text{τόξο}} \rho(\vec{r}) dl = \alpha \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho(\varphi) d\varphi$$

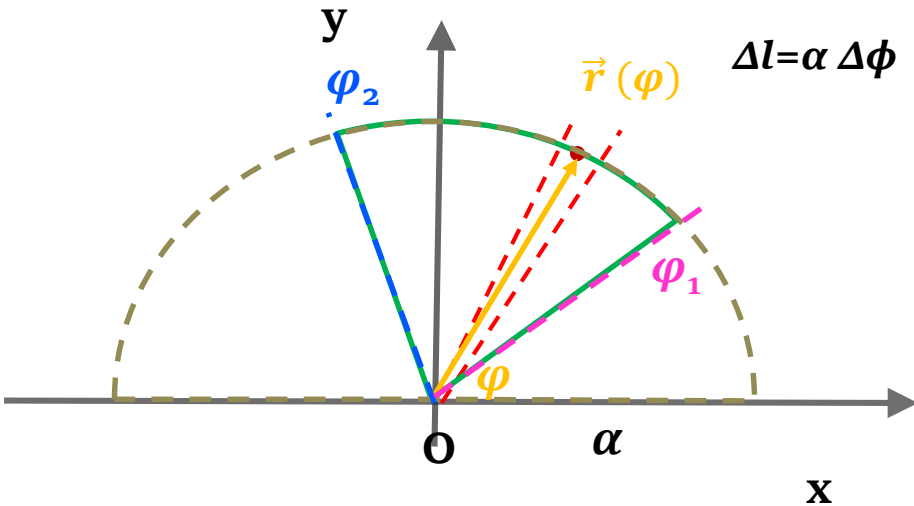
Κέντρο Μάζας

$$x_{CM} = \frac{\int_M x dm}{M} = \frac{\alpha^2}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho(\varphi) \cos\varphi d\varphi$$

$$y_{CM} = \frac{\int_M y dm}{M} = \frac{\alpha^2}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho(\varphi) \sin\varphi d\varphi$$

$$z_{CM} = 0$$

B2i. Καμπυλωτή κατανομή (τόξο κύκλου)

Δl : Μήκος στοιχειώδους τμήματος.
 α : Ακτίνα κύκλου

$$\Delta m = \rho(\varphi) \Delta l = \rho(\varphi) \alpha \Delta \varphi$$

$\rho = \rho(\varphi)$: Γραμμική πυκνότητα μάζας.
 Μεταβάλλεται κατά μήκους τόξου.

Εάν $\Delta l \rightarrow 0$ τότε $dm = \rho(\varphi) \alpha d\varphi$.

i) Σταθερή πυκνότητα $\rho(\varphi) = \rho_0$ (ομογενής)

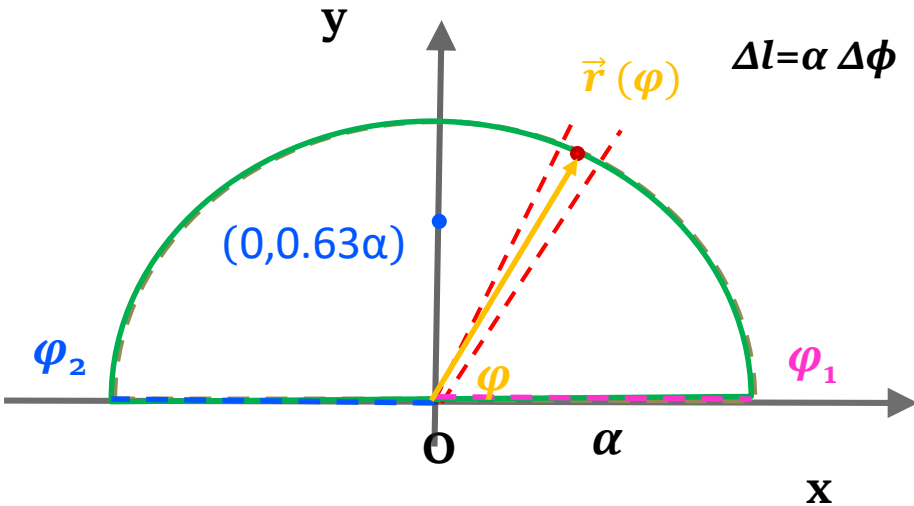
$$M = \alpha \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho(\varphi) d\varphi = \alpha \rho_0 [\varphi_2 - \varphi_1]$$

$$x_{CM} = \frac{\alpha^2}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho_0 \cos \varphi d\varphi = \frac{\alpha}{\varphi_2 - \varphi_1} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \cos \varphi d\varphi = \frac{\alpha (\sin \varphi_2 - \sin \varphi_1)}{\varphi_2 - \varphi_1}$$

$$y_{CM} = \frac{\alpha^2}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho_0 \sin \varphi d\varphi = \frac{\alpha}{\varphi_2 - \varphi_1} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \sin \varphi d\varphi = \frac{-\alpha (\cos \varphi_2 - \cos \varphi_1)}{\varphi_2 - \varphi_1}$$

$$z_{CM} = 0$$

Β2i. Καμπυλωτή κατανομή (Ημικύκλιο)

Παράδειγμα Ημικυκλίου

$$\varphi_1 = 0$$

$$\varphi_2 = \pi$$

i) Σταθερή πυκνότητα $\rho(\varphi) = \rho_0$ (ομογενής)

$$M = \alpha \rho_0 [\varphi_2 - \varphi_1] = \alpha \rho_0 \pi$$

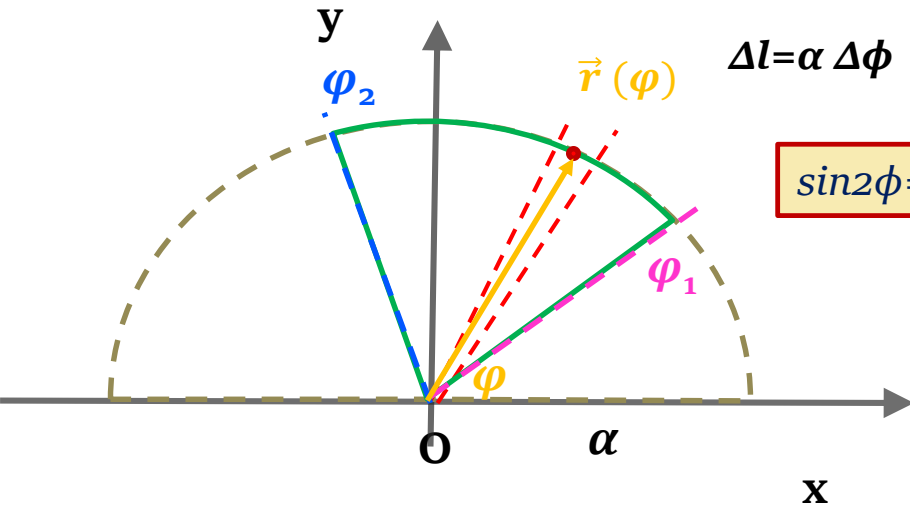
$$x_{CM} = \frac{\alpha(\sin\varphi_2 - \sin\varphi_1)}{\varphi_2 - \varphi_1} = \frac{\alpha(0 - 0)}{\pi - 0} = 0$$

$$y_{CM} = \frac{-\alpha(\cos\varphi_2 - \cos\varphi_1)}{\varphi_2 - \varphi_1} = \frac{-\alpha(-1 - 1)}{\pi - 0} = \frac{2\alpha}{\pi}$$

$$z_{CM} = 0$$

Το κέντρο μάζας του τόξου βρίσκεται επάνω στον άξονα συμμετρίας του σώματος αλλά εκτός του τόξου.

B2i. Καμπυλωτή κατανομή (τόξο κύκλου)

$$\sin 2\phi = 2 \sin \phi \cos \phi$$

$$M = \alpha \int_{\phi_1}^{\phi_2} \rho(\phi) d\phi$$

$$x_{CM} = \frac{\alpha^2}{M} \int_{\phi_1}^{\phi_2} \rho(\phi) \cos \phi d\phi$$

$$h(\phi) = \cos(2\phi) = f(g(\phi))$$

$$f(t) = \cos t$$

$$g(y) = 2y$$

$$\frac{df(g)}{d\phi} = \frac{df}{dg} \frac{dg}{d\phi}$$

$$\frac{d}{d\phi} (\cos 2\phi) = \frac{df}{dg} \frac{dg}{d\phi} = -2 \sin 2\phi$$

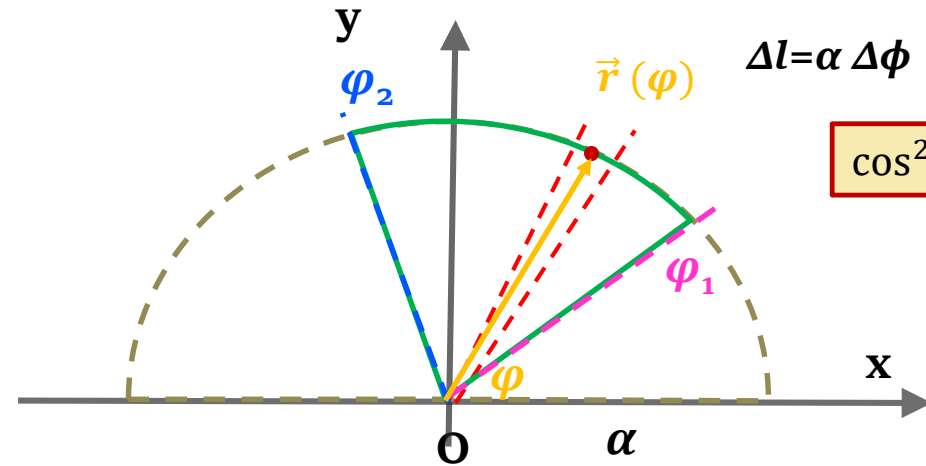
ii) Μεταβλητή πυκνότητα $\rho(\phi) = \rho_0 \sin \phi$, ($0 \leq \phi \leq \pi$)

$$M = \alpha \rho_0 \int_{\phi_1}^{\phi_2} \sin \phi d\phi = -\alpha \rho_0 [\cos \phi_2 - \cos \phi_1]$$

$$x_{CM} = \frac{\alpha^2 \rho_0}{M} \int_{\phi_1}^{\phi_2} \sin \phi \cos \phi d\phi = \frac{\alpha^2 \rho_0}{M} \frac{1}{2} \int_{\phi_1}^{\phi_2} \sin 2\phi d\phi = \frac{-\alpha^2 \rho_0}{4M} [\cos(2\phi)]_{\phi_1}^{\phi_2}$$

$$= \frac{-\alpha^2 \rho_0}{-4\alpha \rho_0 [\cos \phi_2 - \cos \phi_1]} (\cos 2\phi_2 - \cos 2\phi_1) = \frac{\alpha (\cos 2\phi_2 - \cos 2\phi_1)}{4(\cos \phi_2 - \cos \phi_1)}$$

B2i. Καμπυλωτή κατανομή (τόξο κύκλου)

$$\cos^2 \omega + \sin^2 \omega = 1$$

$$y_{CM} = \frac{\alpha^2}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \rho(\varphi) \sin \varphi d\varphi$$

$$z_{CM} = 0$$

$$\cos(\gamma + \delta) = \cos \gamma \cdot \cos \delta - \sin \gamma \cdot \sin \delta$$

$$\cos 2\omega = \cos^2 \omega - \sin^2 \omega = 1 - 2 \sin^2 \omega$$

$$\Rightarrow \sin^2 \varphi = \frac{1}{2}(1 - \cos 2\varphi)$$

ii) Μεταβλητή πυκνότητα $\rho(\varphi) = \rho_0 \sin \varphi$, ($0 \leq \varphi \leq \pi$)

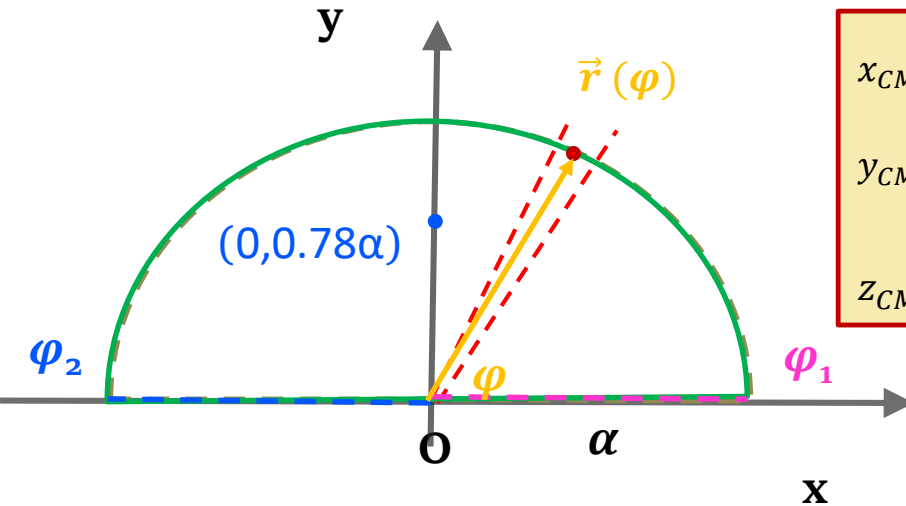
$$M = -\alpha \rho_0 [\cos \varphi_2 - \cos \varphi_1]$$

$$y_{CM} = \frac{\alpha^2 \rho_0}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \sin^2 \varphi d\varphi = \frac{\alpha^2 \rho_0}{M} \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \frac{1}{2} (1 - \cos 2\varphi) d\varphi = \frac{\alpha^2 \rho_0}{M} \left(\int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \frac{1}{2} d\varphi - \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} \frac{1}{2} \cos 2\varphi d\varphi \right)$$

$$= \frac{\alpha^2 \rho_0}{M} \left[\frac{1}{2} (\varphi_2 - \varphi_1) - \frac{1}{4} (\sin 2\varphi_2 - \sin 2\varphi_1) \right]$$

$$= \frac{\alpha}{2(\cos \varphi_1 - \cos \varphi_2)} \left[(\varphi_2 - \varphi_1) - \frac{1}{2} (\sin 2\varphi_2 - \sin 2\varphi_1) \right].$$

Β2i. Καμπυλωτή κατανομή (Ημικύκλιο)

$$x_{CM} = \frac{\alpha(\cos 2\varphi_2 - \cos 2\varphi_1)}{4(\cos \varphi_2 - \cos \varphi_1)}$$

$$y_{CM} = \frac{\alpha}{2(\cos \varphi_1 - \cos \varphi_2)} \left[(\varphi_2 - \varphi_1) - \frac{1}{2}(\sin 2\varphi_2 - \sin 2\varphi_1) \right]$$

$$z_{CM} = 0$$

$$M = -\alpha\rho_0 [\cos \varphi_2 - \cos \varphi_1]$$

ii) Μεταβλητή πυκνότητα $\rho(\varphi) = \rho_0 \sin \varphi$, ($0 \leq \varphi \leq \pi$)

Παράδειγμα Ημικυκλίου

$$\varphi_1 = 0 \quad \varphi_2 = \pi$$

$$M = -\alpha\rho_0 [\cos \varphi_2 - \cos \varphi_1] = -\alpha\rho_0 [\cos \pi - \cos 0] = 2\alpha\rho_0$$

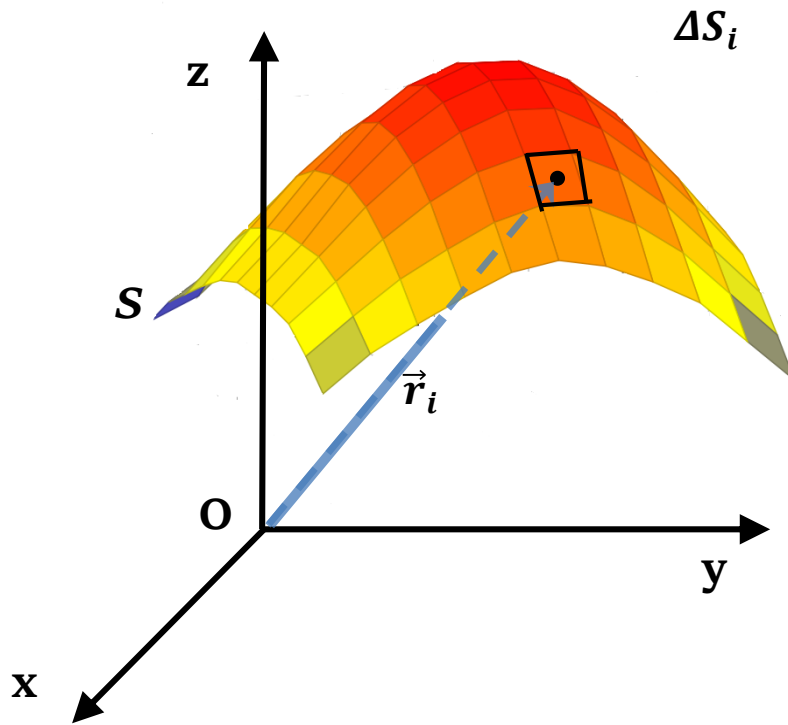
$$x_{CM} = \frac{\alpha(1 - 1)}{-8} = 0$$

$$y_{CM} = \frac{\alpha}{2(1 + 1)} [(\pi - 0) - \frac{1}{2}(0 - 0)] = \frac{\alpha\pi}{4}$$

$$z_{CM} = 0$$

Το κέντρο μάζας του τόξου βρίσκεται επάνω στον άξονα συμμετρίας του σώματος αλλά εκτός του τόξου.

Γ. Επιφανειακή πυκνότητα

ΔS_i : Εμβαδόν στοιχειώδους στοιχείου της λεπτής επιφάνειας S (μεμβράνη).

Δm : Μάζα στοιχειώδους στοιχείου ΔS_i

$$\Delta m = \sigma(\vec{r}_i) \Delta S_i$$

$\sigma(\vec{r}_i)$: Επιφανειακή πυκνότητα μάζας (Μάζα/Εμβαδόν).

Εάν $\Delta S_i \rightarrow 0$ τότε $dm = \sigma(\vec{r}) dS$.

Ολική Μάζα Επιφάνειας

$$M = \lim_{\substack{i \rightarrow \infty \\ \Delta S_i \rightarrow 0}} \left(\sum_i \sigma(\vec{r}_i) \Delta S_i \right) = \int_S \sigma(\vec{r}) dS$$

Κέντρο Μάζας Επιφάνειας

$$\vec{r}_{CM} = \frac{1}{M} \lim_{\substack{i \rightarrow \infty \\ \Delta S_i \rightarrow 0}} \left(\sum_i \vec{r}_i \sigma(\vec{r}_i) \Delta S_i \right) = \frac{1}{M} \int_S \vec{r} \sigma(\vec{r}) dS$$

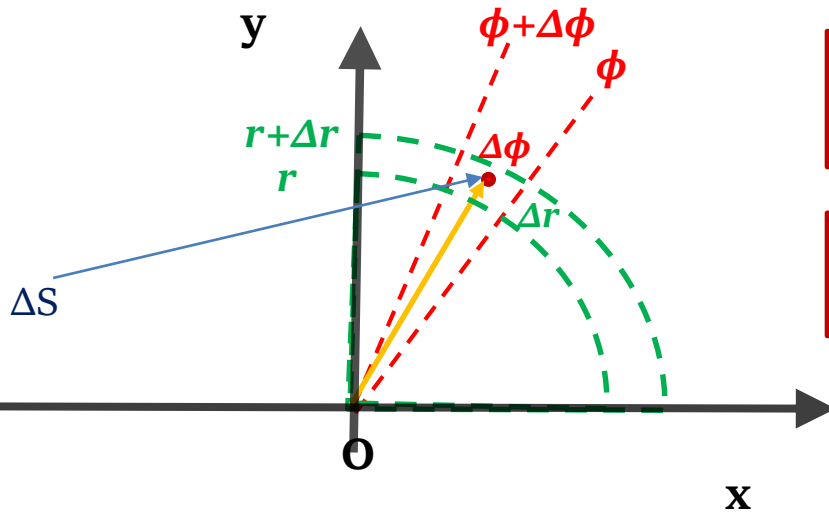
Όπου $\vec{r} = x\hat{i} + y\hat{j} + z\hat{k} = (x, y, z)$

$$x_{CM} = \frac{\int_M x dm}{M} = \frac{\int_S x \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

$$y_{CM} = \frac{\int_M y dm}{M} = \frac{\int_S y \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

$$z_{CM} = \frac{\int_M z dm}{M} = \frac{\int_S z \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

Γ1. Επίπεδη Επιφάνεια

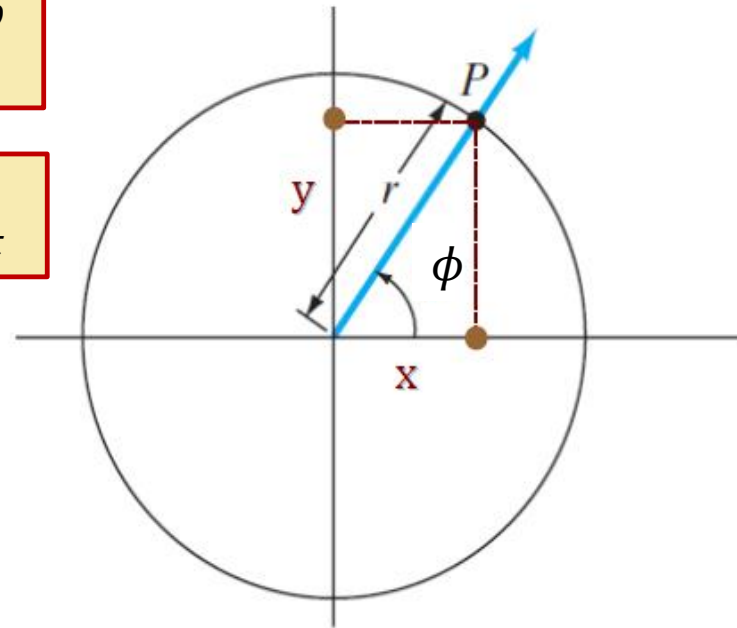

$$x = r \cos \varphi$$

$$y = r \sin \varphi$$

$$0 \leq r < \infty$$

$$0 \leq \varphi < 2\pi$$

$$\vec{r} = \vec{r}(r, \varphi) = r \cos \varphi \hat{i} + r \sin \varphi \hat{j} = (r \cos \varphi, r \sin \varphi)$$

Διάνυσμα θέσης της γωνίας φ αλλά και απόστασης r

ΔS : Έκταση στοιχειώδους στοιχείου

r : Απόσταση από αρχή αξόνων

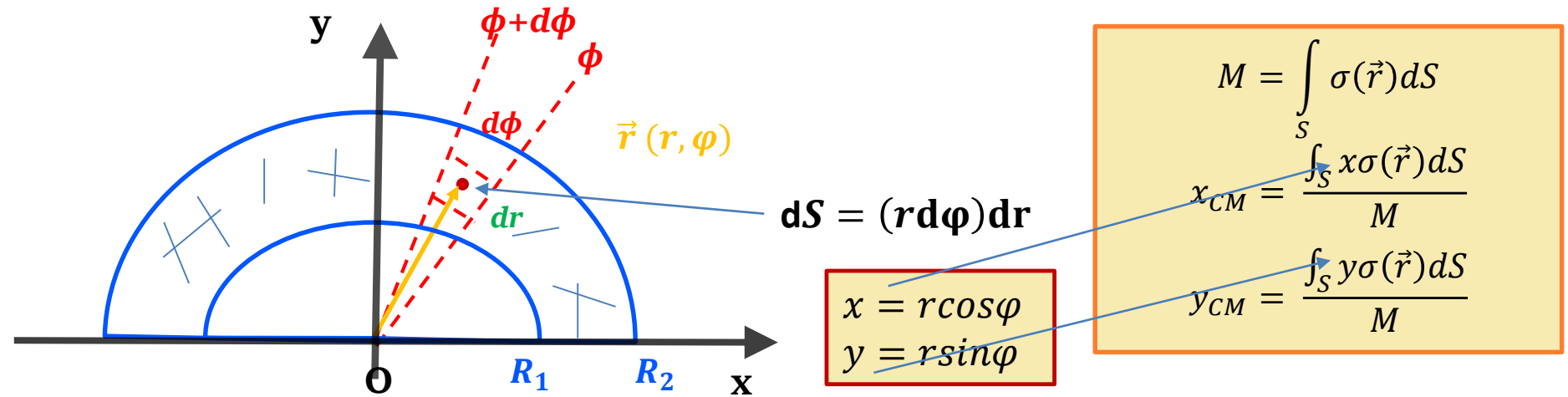
φ : Γωνία από οριζόντιο άξονα

$$\Delta S = (r \Delta \varphi) \Delta r$$

$$\Delta m = \sigma(\vec{r}) \Delta S = \sigma(\vec{r}) r \Delta r \Delta \varphi \quad \text{Εάν } \Delta \varphi, \Delta r \rightarrow 0 \text{ τότε } dm = \sigma(\vec{r}) r dr d\varphi$$

ΔS

Γ1. Ημικυκλική στεφάνη

$$M = \int_S \sigma(\vec{r}) dS$$

$$x_{CM} = \frac{\int_S x \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

$$y_{CM} = \frac{\int_S y \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

$$x = r \cos \varphi$$

$$y = r \sin \varphi$$

$$dS = (r d\varphi) dr$$

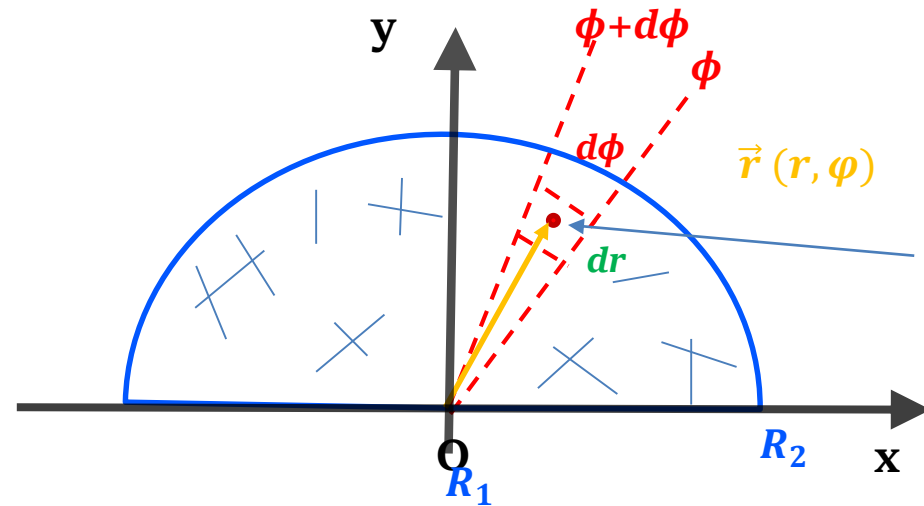
i) Σταθερή πυκνότητα $\sigma(r, \varphi) = \sigma_0$ (ομογενής)

$$M = \int_0^\pi \int_{R_1}^{R_2} \sigma(\vec{r}) r dr d\varphi = \sigma_0 \int_0^\pi \left(\int_{R_1}^{R_2} r dr \right) d\varphi = \sigma_0 \int_0^\pi \frac{1}{2} (R_2^2 - R_1^2) d\varphi = \frac{1}{2} \sigma_0 \pi (R_2^2 - R_1^2)$$

$$x_{CM} = \frac{\sigma_0}{M} \int_0^\pi \int_{R_1}^{R_2} (r \cos \varphi) (r dr d\varphi) = \frac{\sigma_0}{M} \int_0^\pi \left(\int_{R_1}^{R_2} r^2 dr \right) \cos \varphi d\varphi = \frac{\sigma_0 (R_2^3 - R_1^3)}{3M} (0 - 0) = 0$$

$$y_{CM} = \frac{\sigma_0}{M} \int_0^\pi \left(\int_{R_1}^{R_2} r^2 dr \right) \sin \varphi d\varphi = \frac{\sigma_0 (R_2^3 - R_1^3)}{3M} (\cos 0 - \cos \pi) = \frac{4(R_2^3 - R_1^3)}{3\pi (R_2^2 - R_1^2)}$$

Γ1. Ημικυκλική στεφάνη

$$M = \frac{1}{2} \sigma_0 \pi (R_2^2 - R_1^2)$$

$$x_{CM} = 0$$

$$y_{CM} = \frac{4(R_2^3 - R_1^3)}{3\pi(R_2^2 - R_1^2)}$$

$$z_{CM} = 0$$

Παράδειγμα μισού δίσκου

$$R_1 = 0 \quad R_2 = R$$

$$M = \frac{\sigma_0 \pi R^2}{2}$$

$$x_{CM} = 0$$

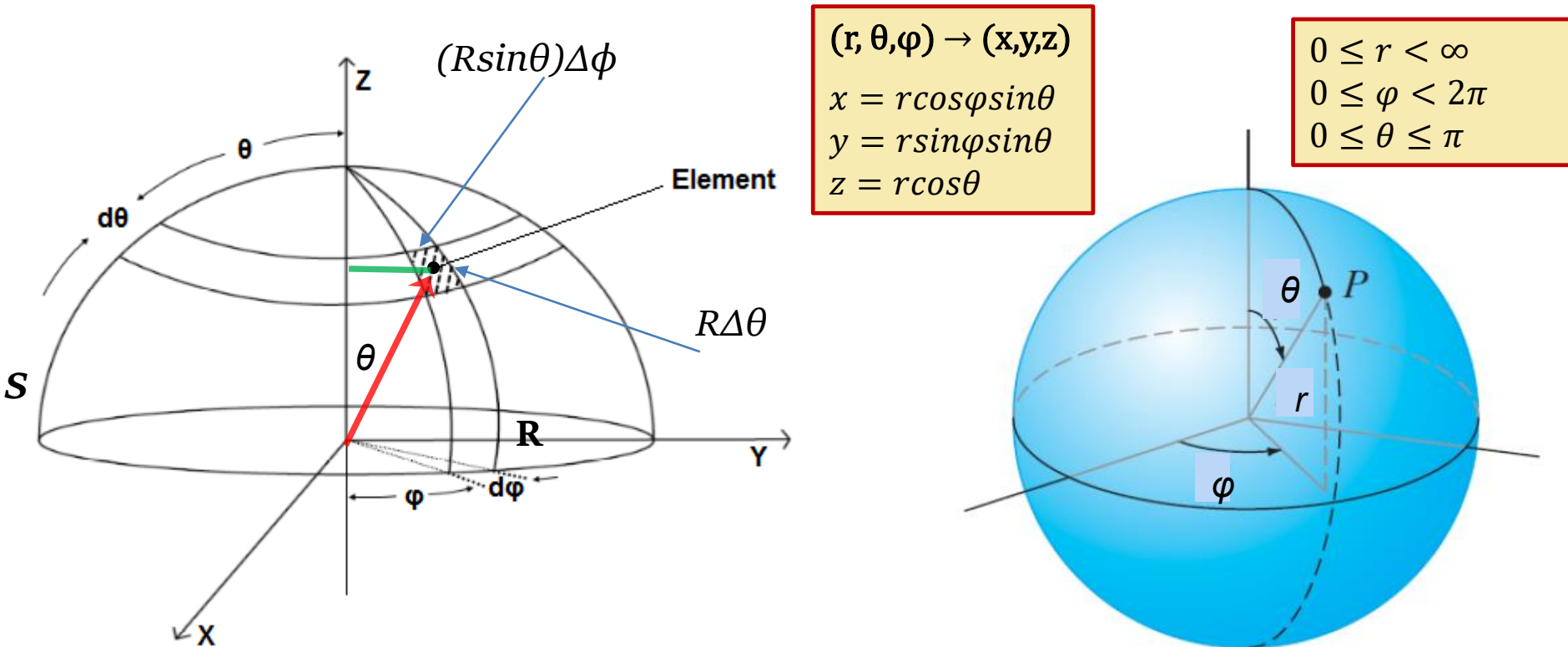
$$z_{CM} = 0$$

$$y_{CM} = \frac{4R}{3\pi}$$

- Το κέντρο μάζας του ομογενούς μισού δίσκου βρίσκεται επάνω στον άξονα συμμετρίας του σώματος (άξονας y).
- Η θέση είναι ανεξάρτητη της τιμής της επιφανειακής πυκνότητας.

Γ2. Ημισφαιρική επιφάνεια

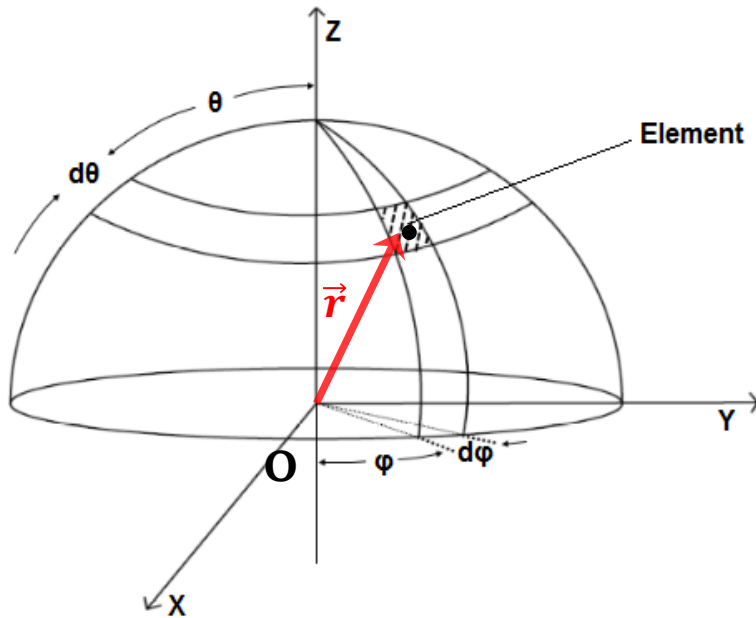
Η γεωμετρία του προβλήματος υποδεικνύει τη χρήση **σφαιρικών συντεταγμένων** για να γραψουμε το διάνυσμα θέσεως του στοιχειώδους στοιχείου καθώς και για τον ευκολότερο υπολογισμό της επιφάνειας του dS και μάζας του dm :

Στην περίπτωση μεμβράνης $r=R$, $\Delta S = (R \Delta \theta)(R \sin \theta \Delta \phi) = R^2 \sin \theta \Delta \theta \Delta \phi$

$\Delta m = \sigma(\vec{r}) \Delta S = \sigma(\vec{r}) R^2 \sin \theta \Delta \theta \Delta \phi$ Εάν $\Delta \phi, \Delta \theta \rightarrow 0$ τότε $dm = \sigma(\vec{r}) R^2 \sin \theta d\theta d\phi$

Γ2. Ημισφαιρική επιφάνεια

$$M = \int_S \sigma(\vec{r}) dS$$

$$\begin{aligned} x &= R \cos \varphi \sin \theta \\ y &= R \sin \varphi \cos \theta \\ z &= R \cos \theta \end{aligned}$$

$$x_{CM} = \frac{\int_S x \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

$$y_{CM} = \frac{\int_S y \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

$$z_{CM} = \frac{\int_S z \sigma(\vec{r}) dS}{M}$$

Ολική Μάζα Επιφανείας

$$M = \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^2 \sin \theta d\theta d\varphi$$

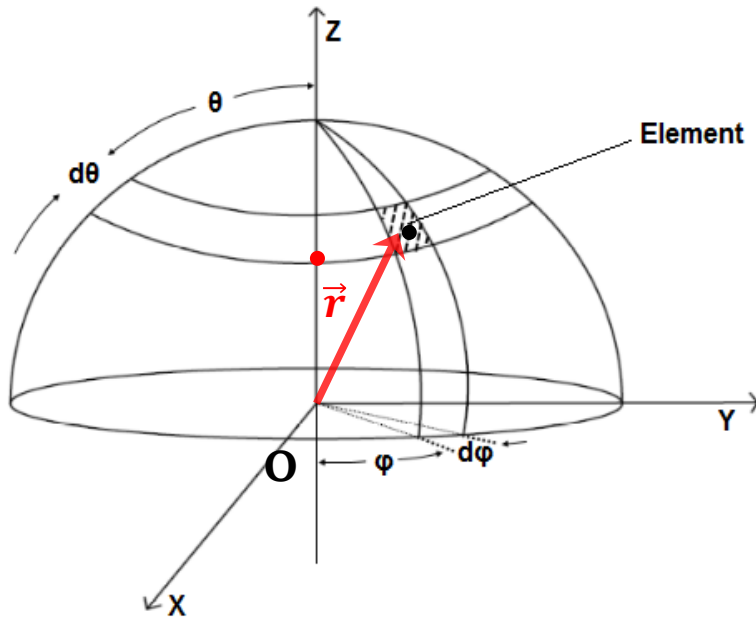
Κέντρο Μάζας Επιφανείας

$$x_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} (R \cos \varphi \sin \theta) \sigma(\theta, \varphi) R^2 \sin \theta d\theta d\varphi = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^3 \sin^2 \theta \cos \varphi d\theta d\varphi$$

$$y_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} (R \sin \varphi \sin \theta) \sigma(\theta, \varphi) R^2 \sin \theta d\theta d\varphi = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^3 \sin^2 \theta \sin \varphi d\theta d\varphi$$

$$z_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} (R \cos \theta) \sigma(\theta, \varphi) R^2 \sin \theta d\theta d\varphi = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^3 \sin \theta \cos \theta d\theta d\varphi$$

Γ2. Ημισφαιρική επιφάνεια

$$M = \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^2 \sin\theta d\theta d\varphi$$

$$x_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^3 \sin^2\theta \cos\varphi d\theta d\varphi$$

$$y_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^3 \sin^2\theta \sin\varphi d\theta d\varphi$$

$$z_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \sigma(\theta, \varphi) R^3 \sin\theta \cos\theta d\theta d\varphi$$

ι) Σταθερή πυκνότητα $\sigma(\theta, \varphi) = \sigma_0$ (ομογενής)

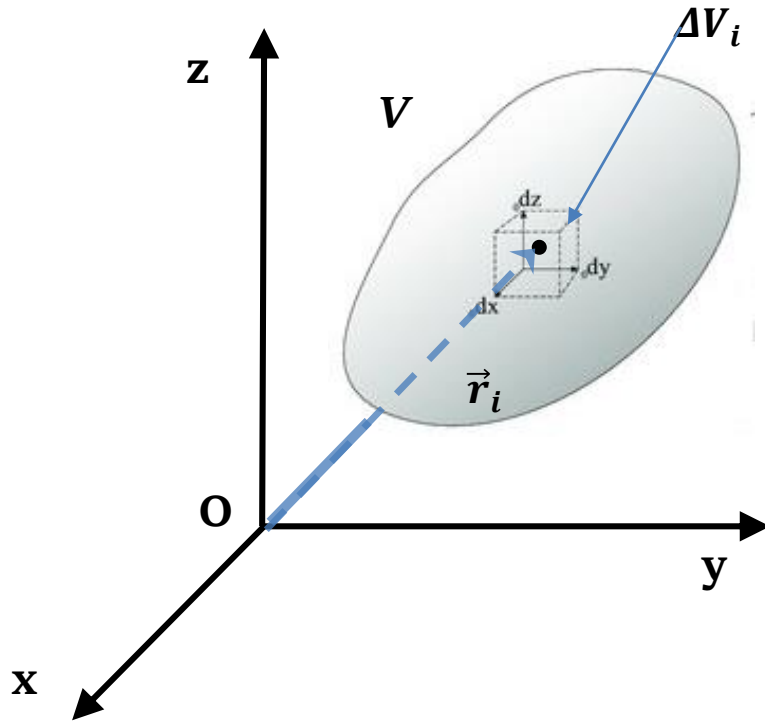
$$M = \sigma_0 R^2 \int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin\theta d\theta \right) d\varphi = -\sigma_0 R^2 \int_0^{2\pi} (0 - 1) d\varphi = 2\pi \sigma_0 R^2$$

$$x_{CM} = \frac{\sigma_0 R^3}{2\pi \sigma_0 R^2} \int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin^2\theta d\theta \right) \cos\varphi d\varphi = 0 \quad y_{CM} = \frac{\sigma_0 R^3}{2\pi \sigma_0 R^2} \int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin^2\theta d\theta \right) \sin\varphi d\varphi = 0$$

$$z_{CM} = \frac{\sigma_0 R^3}{2\pi \sigma_0 R^2} \int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin\theta \cos\theta d\theta \right) d\varphi = \frac{R}{2}$$

Το κέντρο μάζας βρίσκεται επάνω στον άξονα συμμετρίας του σώματος (άξονα y).

Δ. Χωρική πυκνότητα

ΔV_i : Όγκος στοιχειώδους στοιχείου σώματος με όγκο V .

Δm : Μάζα στοιχειώδους στοιχείου ΔV_i

$$\Delta m = \kappa(\vec{r}_i) \Delta V_i$$

$\kappa(\vec{r}_i)$: Χωρική πυκνότητα μάζας (Μάζα/Όγκος).

Εάν $\Delta V_i \rightarrow 0$ τότε $dm = \kappa(\vec{r}) dV$.

Ολική Μάζα Σώματος

$$M = \lim_{\substack{i \rightarrow \infty \\ \Delta V_i \rightarrow 0}} \left(\sum_i \kappa(\vec{r}_i) \Delta V_i \right) = \int_V \kappa(\vec{r}) dV$$

Κέντρο Μάζας Σώματος

$$\vec{r}_{CM} = \frac{1}{M} \lim_{\substack{i \rightarrow \infty \\ \Delta V_i \rightarrow 0}} \left(\sum_i \vec{r}_i \kappa(\vec{r}_i) \Delta V_i \right) = \frac{1}{M} \int_V \vec{r} \kappa(\vec{r}) dV$$

$$x_{CM} = \frac{\int_M x dm}{M} = \frac{\int_V x \kappa(\vec{r}) dV}{M}$$

$$y_{CM} = \frac{\int_M y dm}{M} = \frac{\int_V y \kappa(\vec{r}) dV}{M}$$

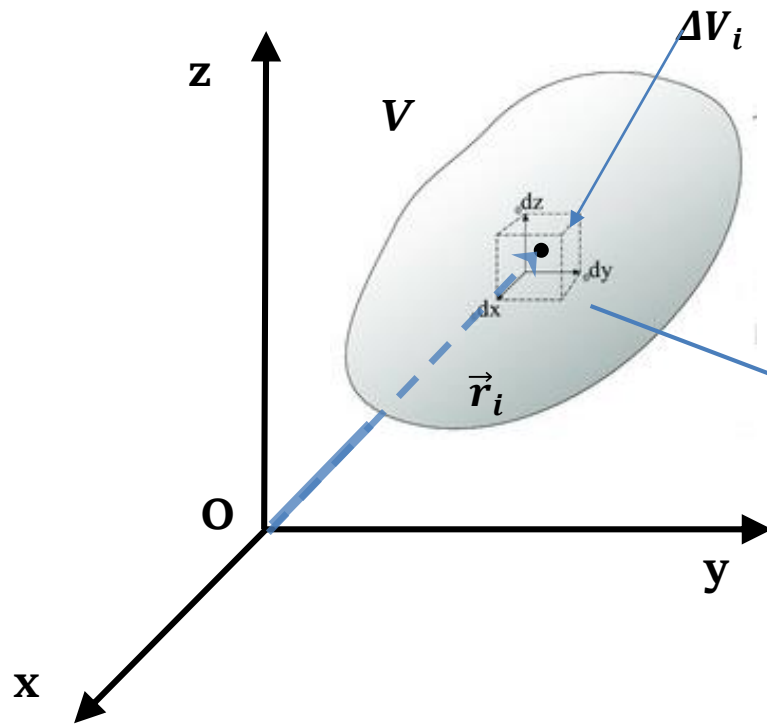
$$z_{CM} = \frac{\int_M z dm}{M} = \frac{\int_V z \kappa(\vec{r}) dV}{M}$$

Δ. Χωρική πυκνότητα

Αν το ευνοεί η γεωμετρία του σώματος, μπορούμε για παράδειγμα να χρησιμοποιήσουμε σφαιρικές συντεταγμένες για τον υπολογισμό του στοιχειώδους όγκου

$$\begin{aligned}x &= r \cos \varphi \sin \theta \\y &= r \sin \varphi \sin \theta \\z &= r \cos \theta\end{aligned}$$

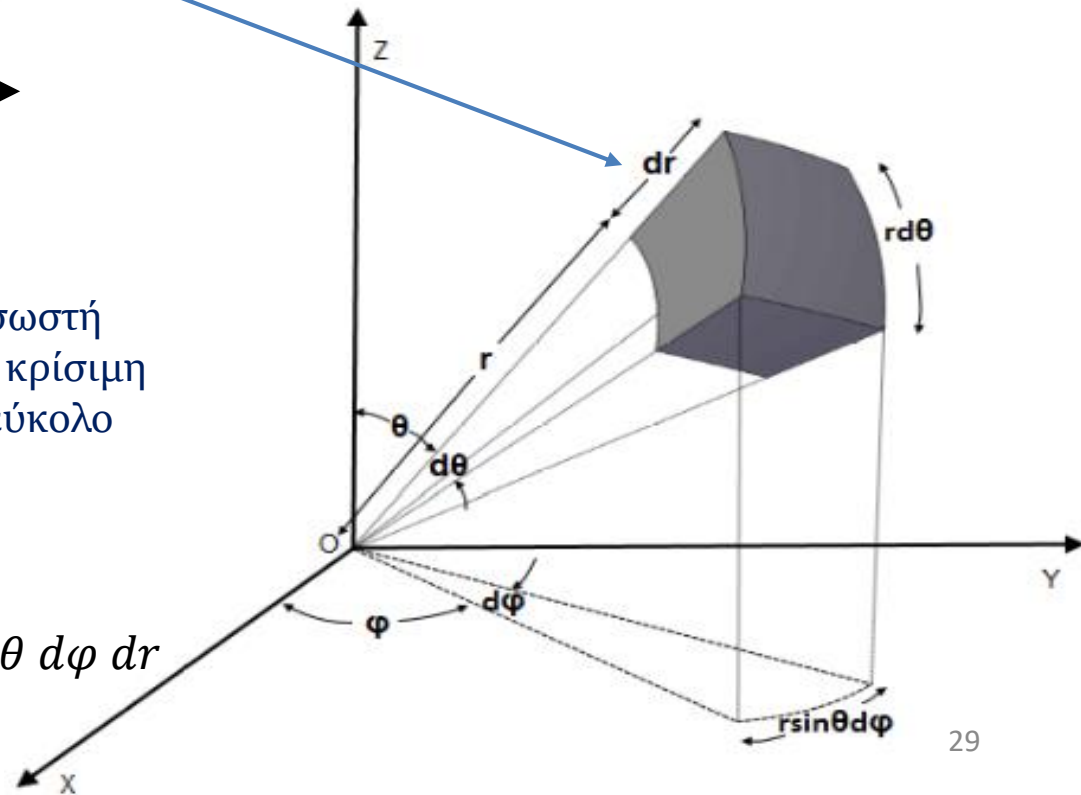
$$\begin{aligned}0 &\leq r < \infty \\0 &\leq \varphi < 2\pi \\0 &\leq \theta \leq \pi\end{aligned}$$

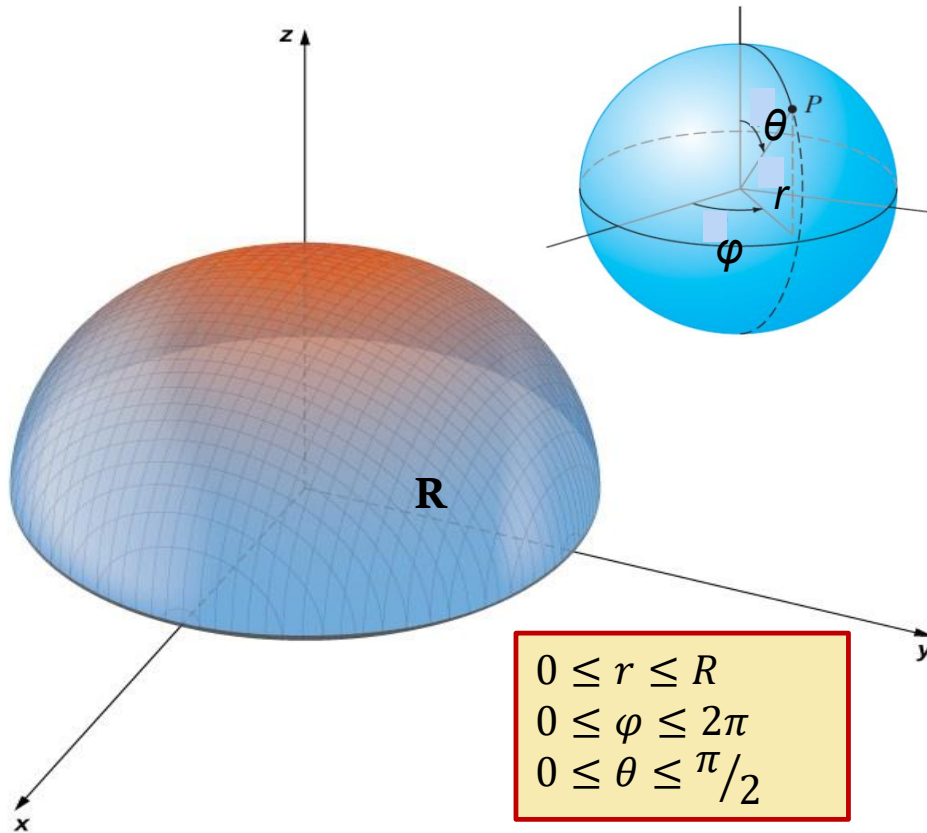
Ανάλογα με τη γεωμετρία του στερεού, η σωστή επιλογή συστήματος συντεταγμένων είναι κρίσιμη για τον υπολογισμό των dm & dV και τον εύκολο υπολογισμό του κέντρου μάζας.

$$dm = \kappa(\vec{r}_i) dV_i$$

$$dV_i = (dr)(rd\theta)(r \sin \theta d\varphi) = r^2 \sin \theta d\theta d\varphi dr$$

Δ. Κέντρο μάζας Ημισφαιρίου

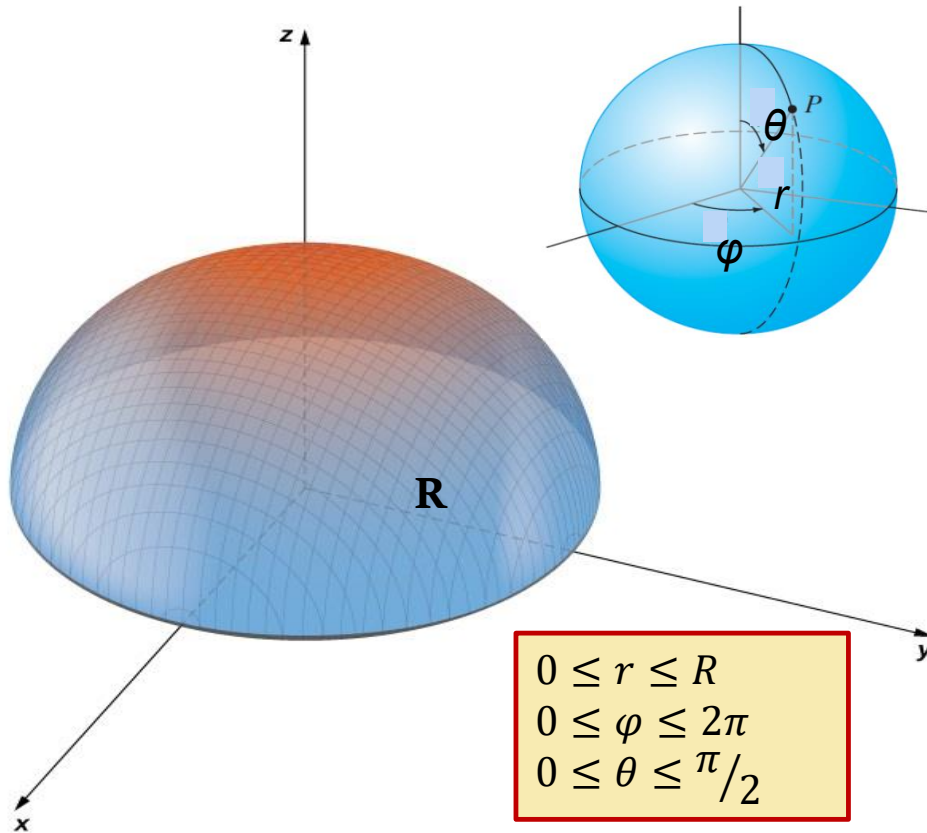
$$M = \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^2 \sin\theta d\theta d\varphi dr$$
$$x_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin^2\theta \cos\varphi d\theta d\varphi dr$$
$$y_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin^2\theta \sin\varphi d\theta d\varphi dr$$
$$z_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin\theta \cos\theta d\theta d\varphi dr$$

$$0 \leq r \leq R$$
$$0 \leq \varphi \leq 2\pi$$
$$0 \leq \theta \leq \pi/2$$

i) Σταθερή πυκνότητα $\kappa(r, \varphi, \theta) = \kappa_0$ (ομογενής)

$$M = \kappa_0 \int_0^R r^2 \left(\int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin\theta d\theta \right) d\varphi \right) dr = \kappa_0 \int_0^R r^2 \left(\int_0^{2\pi} d\varphi \right) dr = 2\pi\kappa_0 \int_0^R r^2 dr = \frac{2\pi\kappa_0 R^3}{3}$$

Δ. Κέντρο μάζας Ημισφαιρίου

$$\begin{aligned} 0 &\leq r \leq R \\ 0 &\leq \varphi \leq 2\pi \\ 0 &\leq \theta \leq \pi/2 \end{aligned}$$

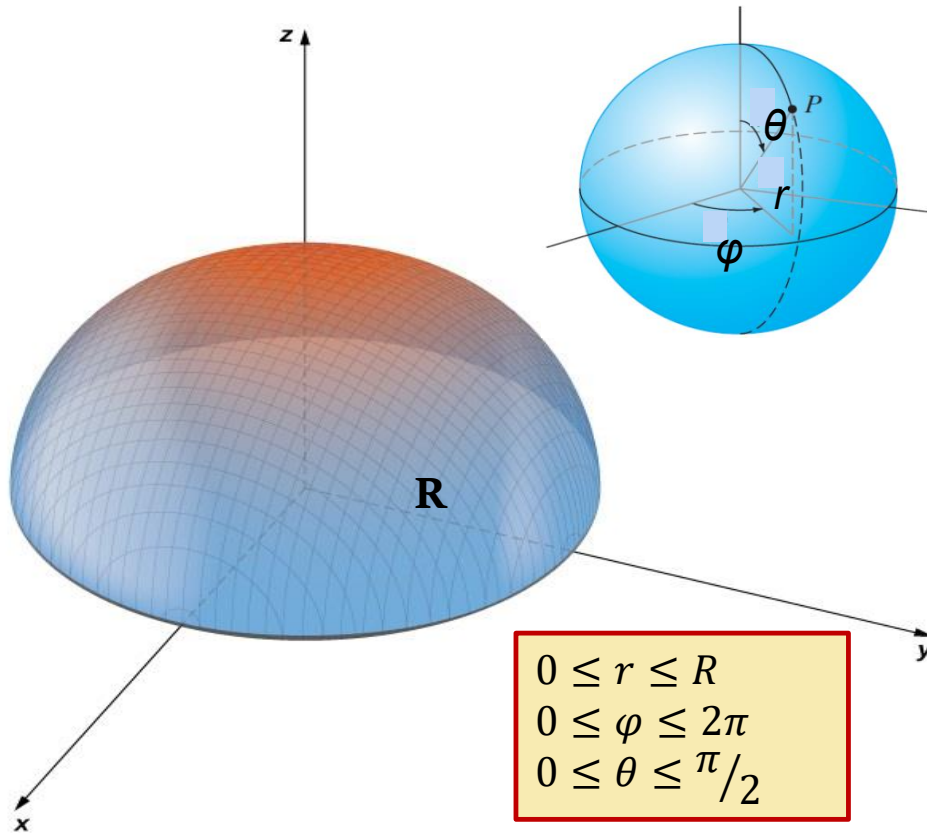
$$\begin{aligned} M &= \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^2 \sin\theta d\theta d\varphi dr \\ x_{CM} &= \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin^2\theta \cos\varphi d\theta d\varphi dr \\ y_{CM} &= \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin^2\theta \sin\varphi d\theta d\varphi dr \\ z_{CM} &= \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin\theta \cos\theta d\theta d\varphi dr \end{aligned}$$

i) Σταθερή πυκνότητα $\kappa(r, \varphi, \theta) = \kappa_0$ (ομογενής)

$$x_{CM} = \frac{\kappa_0}{M} \int_0^R r^3 \left(\int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin^2\theta d\theta \right) \cos\varphi d\varphi \right) dr = 0$$

$$y_{CM} = \frac{\kappa_0}{M} \int_0^R r^3 \left(\int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin^2\theta d\theta \right) \sin\varphi d\varphi \right) dr = 0$$

Γ. Κέντρο μάζας Ημισφαιρίου

$$M = \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^2 \sin\theta d\theta d\varphi dr$$

$$x_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin^2\theta \cos\varphi d\theta d\varphi dr$$

$$y_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin^2\theta \sin\varphi d\theta d\varphi dr$$

$$z_{CM} = \frac{1}{M} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/2} \kappa(r, \varphi, \theta) r^3 \sin\theta \cos\theta d\theta d\varphi dr$$

$$0 \leq r \leq R$$

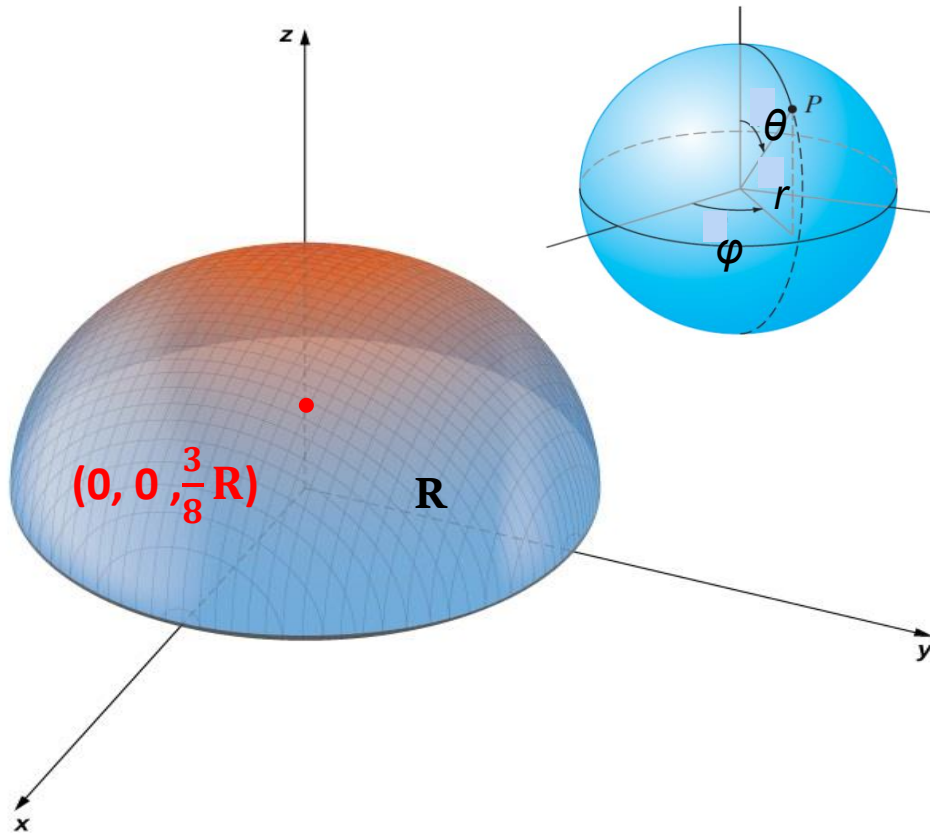
$$0 \leq \varphi \leq 2\pi$$

$$0 \leq \theta \leq \pi/2$$

i) Σταθερή πυκνότητα $\kappa(r, \varphi, \theta) = \kappa_0$ (ομογενής)

$$z_{CM} = \frac{\kappa_0}{M} \int_0^R r^3 \left(\int_0^{2\pi} \left(\int_0^{\pi/2} \sin\theta \cos\theta d\theta \right) d\varphi \right) dr = \frac{\kappa_0}{M} \int_0^R r^3 \left(\int_0^{2\pi} \frac{1}{2} d\varphi \right) dr = \frac{3}{8} R$$

Δ. Κέντρο μάζας Ημισφαιρίου

$$M = \frac{2\pi\kappa_0 R^3}{3}$$

$$x_{CM} = 0$$

$$y_{CM} = 0$$

$$z_{CM} = \frac{3}{8}R$$

$$\begin{aligned} 0 &\leq r \leq R \\ 0 &\leq \varphi \leq 2\pi \\ 0 &\leq \theta \leq \pi/2 \end{aligned}$$

i) Σταθερή πυκνότητα $\kappa(r, \varphi, \theta) = \kappa_0$ (ομογενής)

Το κέντρο μάζας του ομογενούς στερεού σώματος βρίσκεται στον άξονα συμμετρίας του (άξονας y). Η θέση του δεν εξαρτάται από τιμή της χωρικής πυκνότητας μάζας του σώματος.